

Вадим АРІСТОВ

ЯК НЕ ХОДИВ НА ГАЛИЧ КНЯЗЬ ІЗЯСЛАВ У 1250-х РОКАХ¹

У всіх спеціальних працях, присвячених історії Галичини XIII ст., вказано, що у середині 1250-х років князю Данилові Романовичу довелося боротися за Галич із князем Ізяславом, якого підтримали татари. Але звідки це відомо? У статті 1255 р. «Галицько-Волинського літопису» (ГВЛ) міститься повідомлення про підготовку й похід Ізяслава на Галич²: *Изаслав же проси оу нихъ помощи . ити на Галичъ . шни же реко[ша] емоу . како идеши в Галичъ . а Данило князь лють есть . шже ѿиметь ти животъ то кто та избавить . онъ же не послуша ихъ . но собравъ около себе иде в Галичъ*

У тексті не уточнено, хто такий Ізяслав, що доволі дивно, адже у попередньому викладі про нього нічого не сказано. В історіографії цього князя ототожують з Ізяславом Володимировичем з клану чернігівських князів³ (його неодноразово згадано у статтях ГВЛ за першу третину XIII ст.)⁴, або вважають сином Мстислава Романовича, київського князя, загиблого на Калці⁵. Втім, Ізяслав

---

¹ Щиро вдячний Катерині Кириченко за обговорення ключових ідей цієї статті в ході підготовки спільного виступу на семінарі у секторі досліджень історії Київської Русі та за допомогу у підготовці допоміжних матеріалів до тексту. За цінні поради і критику висловлюю щиро вдячність голові семінару Олексію Толочку, а також іншим його учасникам: Володимиру Ричці, Вадиму Ставиському, Ярославу Затилюку та Віталію Штефану.

² Тут і далі посилання на стовпці (стп) у виданні: Полное собрание русских летописей (ПСРЛ). Т. 2. СПб., 1908 (далі – Іпат). Стп. 829. Для спрощення орієнтації у сучасних виданнях джерела вказуємо річну статтю за хронологією Іпатіївського списку (Іпат), яка є пізньою, штучною і відсутньою у другому головному списку пам'ятки – Хлебниковському (далі – Хл).

³ Він був сином Володимира Ігоровича, котрий обіймав галицький стіл на початку XIII ст. і був сином новгород-сіверського князя Ігоря Святославича, «уславленого» невдалим походом у степ 1185 р.

⁴ Єдина відома нам спеціальна стаття про цього князя: *Котляр М.Ф.* Загадковий Ізяслав з Галицько-Волинського літопису // *Укр. іст. журн.* № 10. Київ, 1991. С. 95–102. Тут же див. історіографію питання. Також див.: *Галицько-Волинський літопис: Дослідження. Текст. Коментар / За ред. М.Ф. Котляра.* Київ, 2002. С. 286–288.

⁵ *Грушевський М.С.* Історія Русі-України: В 11 т., 12 кн. Т. 3. Київ, 1993. С. 85; *Пашуто В.Т.* Очерки по истории Галицко-Волынской Руси. Москва, 1950. С. 282.

Мстиславич відомий лише з пізнього Софійського Першого літопису (XV ст.) – з розповіді про взяття Києва у 1235 р. половцями і князем Ізяславом (найвірогідніше, Ізяславом Володимировичем), яка є переробкою аналогічного повідомлення Новгородського Першого літопису (НПЛ)⁶. В цьому оригінальному повідомленні НПЛ Ізяслав, на відміну від інших князів, не має патроніму. Тож, слід гадати, укладач Софійського Першого літопису «виправив» цю недоладність і, з не відомих нам міркувань, надав Ізяславу патронім.

Однак, незважаючи на дискусії з приводу походження князя, традиційно ніхто не сумнівається у реальності його походу на Галич у середині 1250-х років.

Похід Ізяслава на Галич: перегляд історії

Ілюзія контексту. Саме по собі повідомлення про похід Ізяслава на Галич малоінформативне: ми не дізнаємося з нього, ким були помічники князя, які події передували походу і чим він закінчився. Природно, що це повідомлення розглядають не в ізоляції, а у контексті навколишнього тексту ГВЛ. Але звичайно це роблять некритично, приймаючи за умовчанням, що перед нами – лінійний виклад подій, як у «нормальній» хроніці або анналах. Тобто ніби кожне наступне повідомлення хронологічно, а часто й логічно, впливає з попереднього, утворюючи безперервну оповідь. Такий погляд утверджують переклади, які з необхідності «вирівнюють» і раціоналізують текст, створюючи ілюзію зв'язності і логічності.

Читаючи текст ГВЛ лінійно і буквально, історіографія одержує відповіді на більшість питань про похід Ізяслава. Виявляється, що він просив допомоги у монгольського воєначальника Куремси⁷, оскільки попереднє повідомлення сповіщає про похід Куремси під Кременець. Захопивши Галич власними силами, Ізяслав був обложений князем Романом Даниловичем і здався. Такий сценарій нібито впливає з наступного повідомлення – про облогу Романом неназваного персонажа у неназваному пункті. Але оскільки перед тим мова про Ізяслава і Галич, значить, анонімний персонаж – Ізяслав, якого обложили у Галичі.

Утім, буквальне прочитання джерела не має достатніх підстав і породжує фатальні суперечності. Головна причина тому – засаднича нелінійність наративу у «галицькій» частині ГВЛ (див. далі). Натомість доцільно запропонувати іншу інтерпретацію змісту й походження тексту. Вона веде за собою повний перегляд історії, вміщеної на відрізку хроніки, до якого входить розповідь про Ізяслава. Наведемо повністю цей відрізок⁸, розділивши його для зручності на окремі пункти.

1) *В та же льмъ . или преже или потомъ . приѣхаша Татаръ . ко Бакотъ . и приложиса Милъи к нимъ . Данилови же пошедишоу на воину . на Литвою на Новъгородокъ бывшию раскалью . посла сѣа си Лва на Бакоту посла Левъ дворьского пере^δ*

⁶ ПСРЛ. Т. 5. Ленинград, 1925. С. 210. Пор.: Новгородская первая летопись старшего и младшего изводов. Москва; Ленинград, 1950. С. 73–74, 284.

⁷ Котляр М.Ф. Загадковий Ізяслав з Галицько-Волинського літопису. С. 102.

⁸ Іпат: 828–831.

собою . изъѣхавше яша . Милѣя [и – Хл] баскака . и приведе Левъ . Мѣльѣ шѣю си . и быѣ паки Бакота . королева шѣа его . потом же сдоумавъ . со снѣмъ и ѿпусти и . а пороучникъ быѣ Левъ . яко вѣрноу емоу быти . и паки приѣхавши⁹ Татаромъ и створи лѣсть и предасть ю паки Татаромъ Бакотоу

2) Потом же Коуремьса приде ко Креманицю . и воева . школо Креманица . Андрѣви же на двое боудущоу . швозда взывающоуса королевъ есмь . швозда же татарьскимъ . держащоу неправдоу во срѣци . Бѣ предасть в роучи и^х шномоу же рекишоу . Батыева грамота оу мене естъ . шнѣм же болма възъярившимся на нь і оубьенъ быѣ . и срѣце его вѣртѣзаша . и не оустѣвшие ничто оу Креманица . и възвратишася во страны своя .

3) Ізяслав же проси оу нихъ помощи . ити на Галичъ . шни же реко[ша] емоу . како идеши в Галичъ . а Данило князь лютъ естъ . шже ѿметъ ти животъ то кто та избавить . онъ же не послуша ихъ . но собравъ около себе иде в Галичъ .

4) Данило же слышавъ то скорбенъ бѣ . яко в невидѣньи се быѣ посла снѣа своего Романа . и бояры свои вѣ на нь . Лѣа бо преже ѿрадилъ бѣ королеви . а самъ тѣха проводить вои свои^х . нѣдоущоу же емоу . до Гроубешева . и оуби вепревъ шестъ . а самъ же оуби и^х рогатиною . з . а три . штрочи его . и вдасть маса воємъ на поуть . а самъ помолився стѣмоу Николѣ и ре^и воємъ своемъ . аще сами боудууть Татарове . да не видѣть оужасъ во срѣце ваше . шнем же рекишимъ . Бѣ боуди поощникъ ти . створимъ повелѣная т(в)оя .

5) поем же Романъ воя иде днѣ и ноцѣ . и внезапноу нападимъ на нь . шномоу же не возмогшоу . коуда оутечи . и възбѣже на комары црѣвая . идеже безаконѣи Оугръ възбѣгли . бѣахоу . стоящоу же около его кнѣзю Роману . жажею водною . измиращи имъ . четвертыи днѣ сниде . кнѣзь же . приведе и шѣю си .

6) слышав же Левъ . яко Федоръ посланъ ѿ него ко Солеми . и поима со собою слоуги своя . гна по немъ . самъ же оутече . а людие [Хл додає: его] поима [Хл додає: поехалъ бѣ въ оугры]

Аналіз даного відрізу ГВЛ виявляє його складну будову: є підстави вважати, що пункти 2) і 3) були вставками, а пункт 5) зазнав редагування.

Переміщення окремих повідомлень або уривків у невластиві місця ГВЛ, вставки, що розривають зв'язну оповідь, редагування, що спричиняє двошаровість тексту, – все це є загальною особливістю цього твору. Перестановки, вставки і накладання текстуальних шарів відзначено в багатьох місцях на всій протяжності хроніки⁹. Отже, у нашому випадку гіпотези про редагування є легітимним інструментом пояснення текстуальних фактів. Це слід обов'язково брати до уваги в усіх подальших спостереженнях над джерелом, зокрема, над тим відрізком, якому присвячено цю статтю.

⁹ Толочко О.П. Хронологічний роздум у Галицько-Волинському літопису // Ruthenica. Т. 13. Київ, 2016. С. 181–183; Ричка В., Толочко О. «Князи Болоховські» // Там само. С. 89–94; Арістов В., Кириченко К. «Овогда ж писати в передняя, овогда же вступати в задняя»: про техніку створення давньоруських історичних творів // Ruthenica. Т. 14. Київ, 2017. С. 224–232.

Хто такий Ізяслав? Фрагмент про підготовку походу Ізяслава на Галич (пункт 3) наведеного відрізка ГВЛ виглядає неприродно на фоні навколишнього тексту. Він містить декілька «аномалій», що спонукають вважати його вставкою. По-перше, незрозумілою є особа Ізяслава. З ГВЛ достовірно відомі два князя з таким ім'ям: Ізяслав Володимирович з династії чернігівських князів (17 згадок на проміжку 1207–1235 рр., стп 723–775) та маргінальний Ізяслав Новгородський (стаття 1235 р., стп 776; 1256 р., стп 831)¹⁰. Ізяслав Володимирович у 1230-х роках активно боровся за Галич у союзі з половцями та Михайлом Всеволодовичем чернігівським. Розміщення епізоду з Ізяславом в аналізованому місці ГВЛ є вкрай дивним: ще до монгольських завоювань цей князь зникає зі сторінок джерел¹¹, а через 20 років зненацька з'являється знову у колишньому амплуа борця за Галич, після чого не менш раптово зникає. Замість історичного пояснення, яке зазвичай обирають дослідники, варто обрати текстологічне: цей уривок стосувався 1230-х років, але потрапив не на своє місце у хроніці.

Запропоновану інтерпретацію підсилюють спостереження над лексикою і фразеологією уривку про Ізяслава. Зокрема, подана тут характеристика Данила як «лютого князя» знаходить собі єдину паралель у статті 1229 р. (стп 757): «*Даниль лють зъло естъ насъ не хоцеть отоити прочь не приемь града*». Ця аналогія стилістично зближує наш фрагмент із викладом подій за другу чверть XIII ст. і вказує на той відрізок ГВЛ, де варто шукати місце повідомленню про Ізяслава.

Галич у 1250-х роках. Після завоювання Русі монголами і встановлення верховної ординської влади над Галичиною центр цієї землі занепадає. Він перестає бути привабливим трофеєм у міжкнязівських конфліктах. Натомість нащадки Романа Мстиславича у другій половині XIII ст. переносять свою увагу на Волинь¹². Мотив боротьби за Галич у повідомленні про Ізяслава явно вибивається з цього контексту.

Місто Галич згадується у ГВЛ 105 разів. Після оповіді про поїздку Данила в Орду (стаття 1250 р., стп 808) Галич майже зникає зі сторінок джерела. Запекла боротьба за Галич залишається в минулому. Подальших згадок міста усього п'ять. І три з них припадають на фрагмент про похід Ізяслава. Така щільність згадок Галича спостерігається тільки в описі домонгольських подій, що веде до думки про чужорідність цього тексту в даному місці.

Дві інші згадки Галича за другу половину XIII ст. мають зовсім інший характер. Останнє повідомлення про Галич (1272 р., стп 870) – це запис про початок

¹⁰ М. Котляр ототожнив його з Ізяславом Володимировичем (Див.: Котляр М.Ф. Загадковий Ізяслав з Галицько-Волинського літопису. С. 101).

¹¹ Остання згадка Ізяслава Володимировича міститься під 1236 р. (Іпат: 775). Див. далі.

¹² У зв'язку з хворобою і смертю Володимира Васильковича ГВЛ розповідає про намагання Лева Даниловича і його сина Юрія отримати хоча б пограничні городи Володимирської землі (зокрема, Берестя) і про заздрість Лева Мстиславу, котрому Володимир заповів свій стіл.

княжіння Лева: «*Левъ нача княжити в Галичѣ и в Холмѣ . по братѣ по своемъ . по Шварнѣ*». Його доповнює непряма згадка наприкінці хроніки. Володимир Василькович докоряв «ненаситному» Леву: «*и мала тѣ . рци своя земля . шже Берестѣя хочеш . а самъ . держа княжения три . Галичкое . Перемышльское . Бельзское . да нѣтоу ти сыти*» (1288 р., стп 913).

Інше повідомлення про Галич у другій частині ГВЛ міститься у розлогій розповіді про Войшелка (1262 р., стп 859): «*иде Воишелкъ . до Галича к князю Данилу князоу и Василкови хота прияти мнискии чинъ тогда же (и – Хл) Вошелкъ хрѣти Юрѣя Львовича . тоже потомъ иде в Полониноу...*». До цього повідомлення в історіографії склалося справедливо скептичне ставлення¹³. Описуючи період після монгольського завоювання, ГВЛ постійно відзначає перебування Данила у своїй резиденції в Холмі. На цьому тлі візит Войшелка до Галича виглядає аномально. Здебільшого вважають, що автор оповіді про Войшелка припустився помилки. Проте, видається більш вірогідним, що згадка Галича є вставкою до основного тексту. Видалення слів «до Галича» покращує текст: у ньому йшлося про візит литовського князя просто до Данила і Василька без уточнення місця.

Звернімо увагу: поряд у тексті стоїть ремарка про те, що Войшелк став хрещеним батьком Юрія Львовича. Вона введена у текст зворотом «тогда же» і розриває послідовну розповідь про шлях Войшелка до чернецтва, а тому також видається вставною. Оригінальний текст і вставні фрагменти (жирним у квадратних дужках) можна уявити таким чином:

иде Воишелкъ . [до Галича] к Данилови князоу и Василкови хота прияти мнискии чинъ [тогда же (и) Вошелкъ хрѣти Юрѣя Львовича] . то же потомъ иде в Полониноу...

Щоб стати хрещеним батьком Юрія, Войшелк мав прийти до Галича, який для редактора кінця XIII ст. міцно асоціювався з Левом Даниловичем. З повідомленням про хрещення Юрія Львовича варто пов'язувати згадку Галича у цьому фрагменті ГВЛ. Слід відзначити, що це місце редаговано саме так, ніби Данило й Василько теж перебували у Галичі, а не тільки Лев і маленький Юрій. Текст мав створити враження, що уся Данилова родина зібралася в Галичі. Після запусіння в результаті встановлення монгольської влади над цією землею Галич «актуа-

¹³ Генсюрський А.І. Галицько-Волинський літопис: процес складання; редакції і редактор. Київ, 1958. С. 57–58; Пауцто В.Т. Образование Литовского государства. Москва, 1959. С. 39–40; Огицкий Д.П. Великий князь Войшелк (страница из истории Православия в Литве) // Богословские труды. Сб. 24. Москва, 1983. С. 173; Толочко П.П. Литовский князь Войшелк в русских летописях // Ruthenica. Т. 5. Київ, 2006. С. 119–120; Вілкул Т.Л. Галицько-Волинський літопис про постриження литовського князя Войшелка // Укр. іст. журн. № 4. Київ, 2007. С. 26–27; Кибинь А.С. Литовский князь и индийский царевич: в поисках сходства (история о Войшелке) // Studia Slavica et Balcanica Petropolitana. № 2. Санкт-Петербург, 2011. С. 18, 24.

лізується» лише наприкінці XIII – початку XIV ст. – зі зміцненням позиції Лева Даниловича та створенням Галицької митрополії¹⁴.

Помічники Ізяслава. Хто була та неназвана сторона, в якій Ізяслав просив допомоги у поході на Галич? За традиційним тлумаченням, це татари, оскільки попередній текст присвячено русько-татарським взаєминам. Однак у світлі нашої гіпотези такий погляд втрачає очевидність. Якщо фрагмент про Ізяслава стосувався історії 1230-х років, то князь мав би звертатися не до татар, а радше до половців. Слід зазначити, що у «галицькій» частині ГВЛ поняття «помощь» не вживається щодо татар. Тільки у «волинській» частині Лев Данилович просить у татар «помочь» (1280 р., стп 881). Натомість половецька «помощь» у «галицькій» частині – річ цілком нормальна.

Цікавою паралеллю є повідомлення статті 1236 р. (стп 775) про похід Ізяслава з половцями на Галицьку землю. Це є водночас остання достовірна згадка князя Ізяслава Володимировича. У цьому повідомленні знаходимо ті самі мотиви, що й у нашому уривку: участь Ізяслава у боротьбі за Галич; союз Ізяслава з половцями; небажання половців воювати проти Данила:

1236 р. (стп 775)	1255 р. (стп 829)
<i>Михаилови же стоящоу на Подъгораи . хотацію снагнуса с Кондратомъ . и шжидающю Половецъ со Изяславомъ . Половци же придоша в землю Галичькоюу . не восхотъша ити на Данила . вземшию всю землю Галичькоюу возвратишася</i>	<i>Изяслав же проси оу нихъ помощи . ити на Галичь . шни же реко[ша] емоу . како идеши в Галичь . а Данило князь лють естъ . шже шиметь ти животъ то кто та избавить . онъ же не послуша ихъ . но собравъ около себе иде в Галичь</i>

В контексті цих подій середини 1230-х років переміщений фрагмент про похід Ізяслава на Галич виглядає найбільш доречним. Саме тут він має отримати нову хронологічну прописку. Не лишається й сумнівів у тому, що перед нами не якийсь загадковий князь, а добре відомий джерелам Ізяслав Володимирович.

На жаль, не вдається точно визначити, звідки цей фрагмент міг би «випасти». Він механічно не «стикується» з жодним місцем ГВЛ¹⁵. Але такого «місця стику» могло й не бути. Уривок про похід Ізяслава видається не розширенням наведеного вище повідомлення 1236 р., а паралельним текстом – однією з тих

¹⁴ Лев міг бути зацікавленим у розташуванні резиденції митрополита «Малої Русі» в його землі, а не у Володимирі – найдавнішій єпископській кафедрі регіону. Можна припустити, що на момент організації митрополії ані Лев, ані Юрій, не контролювали Володимир, а Мстислав Данилович ще був живий.

¹⁵ Доброю аналогією може бути уривок про те, як польський князь Болеслав заступався перед Данилом за якихось князів. Через те, що уривок потрапив у не належне місце тексту, в історіографії цих князів помилково ототожнили з болоховськими (Див.: Ричка В., Толочко О. «Князи Болоховьских». С. 90–92.

чернеток-заготовок, які автор «галицької» частини створив у процесі роботи, але не зміг або не встиг інтегрувати у свій твір (див. нижче).

«Кременецька рать»

Перед переміщеною історією про Ізяслава у тексті ГВЛ розміщено розповідь про спробу татарського воєначальника Куремси здобути Кременець за сприяння зрадника Андрія – пункт 2), який теж є підстави вважати чужорідним на цьому відрізку хроніки. «Кременецький казус» – це окремий завершений сюжет, ніяк не пов'язаний зі змістом ані попереднього (про Мілея і Бакоту), ані подальшого (про Ізяслава і Галич) тексту. Водночас на стилістичному рівні пункт 2) перегукується з кількома фрагментами «галицької частини» ГВЛ, що мають ознаки вставок¹⁶.

З кременецьким сюжетом пов'язана вступна фраза наступної оповіді ГВЛ на «татарську тему» – про похід Данила Романовича і його синів на болоховців і «татарських людей»: *«По рати же Кременецькою Коуремсинь . Даниль воз^движе рать . противоу Татаро^м»* (1257 р., стп 838). Найявна послідовність статей «галицької частини» ГВЛ створює враження, що було дві «Куремсині раті»: похід під Кременець та пізніший похід на Волинь (під час якого згорів Холм). Після першої «раті» Данило нібито здійснив контрудар – кампанію проти «татарських людей». У свою чергу Куремса вдарив у відповідь – це й була друга «рать».

Проте, ця складна схема має слабку основу. Вона має сенс лише в тому випадку, якщо «Кременецький казус» стоїть на своєму місці та є органічною частиною викладу. Але якщо це вставка, а вся композиція цього відрізка хроніки є наслідком редакторського втручання, то послідовність сюжетів і їхній смисловий зв'язок рушаються. Іншими словами, оповідь про Куремсу і Кременець могла стосуватися тієї «Куремсиної раті», що описана далі.

¹⁶ У цьому тексті вжито рідкісне для ГВЛ дієслово «възъвати(ся)» («възъывающуся»). Воно відсутнє у «волинській частині», а у «галицькій» трапляється ще тільки один раз – це відступ про литовське поганство у статті 1258 р. (стп 839). Крім того, у пункті 2) присутня характерна конструкція «овогда...овогда». Вона вживається у ГВЛ ще у двох статтях: 1235 р. (стп 777) та 1254 р. (стп 820). У другому випадку йдеться про явну вставку. Це «роздум» про хронологію та завдання історіографа (Див.: Толочко О.П. Хронологічний роздум у Галицько-Волинському літопису // Ruthenica. Т. 13. Київ, 2016. С. 181–183). Конструкція з подвійним або потрійним «овогда» відома у слов'янських текстах, але, як видається, «галицький» автор запозичив її безпосередньо з «Історії Юдейської війни» Йосифа Флавія – одного зі своїх головних стилістичних взірців. (Див.: «История иудейской войны» Иосифа Флавия: Древнерусский перевод. Т. 1. Москва, 2004: 109, 367в; 166, 394б; 333, 452б–452в. Мещерский Н.А. История иудейской войны Иосифа Флавия в древнерусском переводе. Москва; Ленинград, 1958. С. 211, 262, 403). Детальніше про вставки, марковані конструкцією «овогда...овогда», див.: Арістов В., Кириченко К. «Овогда ж писати в передняя, овогда же вступати в задняя»: про техніку створення давньоруських історичних творів // Ruthenica. Т. 14. Київ, 2017. С. 224–232.

Варто зауважити, що хроніст ніде не згадує про «першу» і «другу» рать Куремси, не уточнює, що він приходив двічі. Якби Куремса здійснив два окремі походи, очікувалося б відповідне зауваження у тексті. Саме так зроблено на початку оповіді про похід Батия – зазначено, що це той самий народ, з яким руські князі билися раніше на Калці: *«Придоша безбожнии Измалтанъ преже бивъше-са со князи Роускими на Калкохъ»*¹⁷. У «волинській» частині ГВЛ автор не дає сплутати різні походи татар на чолі з Телебугою на Угорщину та Польщу: *«хотащю поити . шканьномуу и безаконьномуу . Телебоузь на Ляхъ . и собрав-шоу емоу силоу многоу . забъвишоу емоу казни Бѣѣ . еже сбыса над нимъ . во Оугръхъ . ш немже передъ сказахомъ»*¹⁸. Отже, автор «галицької» частини ГВЛ знав тільки одну «Куремсину рать».

Оповідь про волинську кампанію Куремси не пропонує цілісної картини подій у їхній послідовності та логічному зв'язку, натомість подає декілька пасажів про окремі епізоди кампанії. Спершу читаємо про напад татар на місто Володимир (тоді як Куремса стояв за Стиром) і сутичку з людьми князя Василька Романовича. Далі йде пасаж про чудо, коли Куремса підійшов під Луцьк: сильний вітер повернув камені татарських катапульт («пороків») проти них самих. Якби цей текст опинився в іншому місці хроніки, можна було б легко подумати, що Куремса в різний час здійснив два окремих походи: на Володимир і на Луцьк. Цей епізод логічно завершений, подібний за обсягом до «Кременецького казусу» і має аналогічний зачин:

«[Потом же] Коуремьсть стоящю оу Лоучка...»;

«[Потом же] Коуремьса приде ко Кременащю...».

Різниця тільки в тому, що, на відміну від «чуда під Луцьком», цей епізод відірвався від добірки текстів про єдину «Куремсину рать» і потрапив у невласний контекст.

Припускати два походи Куремси недоцільно й з точки зору реальної історії. Пройти до головних міст Волині, а потім назад у бік степу, і при цьому обминути Кременець, було мало ймовірним. Хроніст зазначає, що Куремса послав свої заго-ни до Володимира, але сам не переходив Стира. Кременець якраз розташований на схід від Стира і добре підходить під одне з тих загадкових *«мѣстъ Куремси-ныхъ»*, в яких, за словами автора, стояв монгольський воєначальник. Окремому нападу на Кременець бракує мотивації. Натомість він цілком укладається в кон-текст єдиної волинської кампанії Куремси. У такому разі, в реальній історії, похід Данила на «татарських людей» мав відбутися після відходу Куремси з Волині, після єдиної «Куремсиної раті».

Слід зазначити, що в оригінальному зачині оповіді про кампанію Данила проти «татарських людей» уточнення «Кременецької» могло бути відсутнім: *«По рати же [Кременецької] Коуремьсинъ»*. У світлі наведених вище міркувань воно видається припискою редактора. Він створив відому нам композицію тексту

¹⁷ Іпат: 778.

¹⁸ Іпат: 892.

на цьому відрізку ГВЛ і виділив «Кременецький казус» в окрему «рать» Куремси. В такому разі доречно було уточнити, що цей похід Данила відбувся саме після «Кременецької раті». Таким чином, перед нами слід роботи редактора, котрий упорядковував успадковані від свого попередника матеріали.

Численні розриви, втрати і перестановки тексту в «галицькій» частині ГВЛ можуть пояснюватися тим, що роботу над нею не було завершено. Її редактор, що працював близько 1290 р., отримав текст не у вигляді цілісного кодексу, а окремих зошитів і аркушів, ще не зібраних під спільною палітуркою. Останні сегменти «галицької» частини, вірогідно, не були організовані у послідовний виклад. Це радше були самостійні тематичні блоки і повідомлення, записані на окремих зошитах та аркушах, – чернетки, які ще тільки належало злити в єдину оповідь.

На аналізованому відрізку ГВЛ пункти 2) і 3) видаються саме такими чернетковими чи просто додатковими текстами, які помилково потрапили на нинішні місця. При цьому пункт 2), про Куремсу і Кременець, справді, стосувався подій 1250-х років, натомість пункт 3), про Ізяслава і Галич, – 1230-х. Але яким чином ці фрагменти не просто потрапили у невластивий їм контекст, а й опинилися поряд один з одним? У спільній роботі з Катериною Кириченко ми запропонували пояснення: ці тексти розміщувалися по обох боках невеликого аркуша-чернетки¹⁹. Вони добре вписуються до лінгвістичного портрету «галицької» частини ГВЛ і, вочевидь, належать тому самому книжнику, котрий писав її «основний текст».

Можна припускати, що фрагмент про Ізяслава було написано раніше, до того, як зворотний бік аркуша було використано для повідомлення про «Кременецький казус». Робота над історією бакотського зрадника Мілея могла спонукати автора пригадати і записати аналогічний епізод про Андрія. Саме тому аркуш було вставлено до (останнього зошиту?) рукопису «галицької» частини поряд з описом боротьби за Бакоту. Саме там його, напевно, знайшов редактор і легко визначив місце в «основному тексті» для повідомлень про Андрія та Ізяслава, що містилися з обох боків аркуша²⁰. Слід гадати, він вважав, що ці повідомлення мали бути органічною частиною оповіді. Однак насправді вони стосувалися різних подій: походу Куремси на Волинь у середині – другій половині 1250-х років та боротьби за Галич у 1230-х роках.

У наявному тексті «Кременецький казус» починається зворотом «*потом же*», що створює ілюзію продовження попереднього викладу. Проте, в оригінальному варіанті цього звороту, найвірогідніше, не було: «*[потом же] Коуремьса приде ко Креманицю...*». Він не потрібен самостійному повідомленню, написаному на окремому аркуші. Натомість він доречний, коли таке повідомлення вставляють в «ос-

¹⁹ Арістов В., Кириченко К. «Овогда ж писати в передняя, овогда же вступати в задняя»... С. 229–230.

²⁰ Можлива логіка редактора: два епізоди про зрадників мали б розташовуватися поряд.

новний текст». Аналогічні звороти у ГВЛ могли бути в багатьох випадках додатками редактора з метою надання тексту більшої зв'язності. Про це яскраво свідчить ремарка на початку розповіді про Бакоту і Мілея: *«В та же лѣта . или преже или потомъ»*. У цьому випадку редактор сумнівався у послідовності подій. Але частіше він сміливо розставляв з'єднувальні звороти. За допомогою двох коротких слів *«потом же»* чужорідні тексти комфортно вливалися в оповідь.

Галич у фіктивній облозі

Найяскравішим епізодом боротьби Ізяслава за Галич у 1250-х роках вважається²¹ облога Галича Романом Даниловичем (за нашою розбивкою – пункт 5), під час якої Ізяслав піднявся на хори тієї церкви, де колись рятувалися угри (*«и възбѣже на комары црѣвая . идеже безаконьи Оугръ възбѣгли . бѣахоу»*), а потім був змушений здатися на милість переможця. Однак біда в тому, що таке прочитання тексту впливає винятково з упередження, що Ізяслав справді воював за Галич у 1250-х роках. У цьому фрагменті немає імені Ізяслава, отже противником Романа міг бути й хтось інший. Ремарка про угрів, що нібито засвідчує перебування Романа під Галичем, при ближчому розгляді виявляється пізнішою вставкою редактора, відповідального й за переміщення фрагменту про Ізяслава.

У «галицькій» частині ГВЛ угри ніколи не характеризуються як «безаконьнии». Взагалі це слово вжито у ГВЛ усього 15 разів, переважно у «волинській» частині, і тільки 4 рази у «галицькій» (стп 759, 779, 795, 830). Ця аномальна характеристика угрів наводить на думку, що ремарка є вставкою автора «волинської» частини, який редагував «галицьку».

У наступному реченні помітне неузгодження однини і множини: *«стоящую же около его кнѣзю Роману . жажею водною . измираючи имъ»*. Це дозволяє припустити, що друга частина фрази, яка містить множину, стосувалася попередньої ремарки про угрів. Тобто спочатку це могла бути єдина глоса *«и възбѣже на комары црѣвая»*²² *идеже безаконьи Оугръ възбѣгли . бѣахоу жажею водною . измираючи имъ»*²³. При внесенні до основного тексту в ході переписування її було розбито на дві частини.

²¹ Галицько-Волинський літопис: Дослідження. Текст. Коментар. С. 290.

²² «Комари» згадуються лише у «галицькій» частині, усього п'ять разів. Двічі – в описі архітектури Холма. Решта три випадки дають сталу формулу «возбегати на комары»: «побѣдившоу же Мьстиславоу . поиде к Галичу . бившимъ же са имъ ш врата градная . и възбѣгоша же на комары црѣвныя» (стп 738, 1219 р. взяття Галича); «людем же . оузбѣгшимъ и на црѣвь . и на комаръ црѣвныя» (стп 786, 1240 р. облога Києва); «и възбѣже на комары црѣвая» (стп 830, 1255 р.).

²³ «измирати (изнемогати) жажею водною (гладом)» – поширений книжний зворот. Подібних зворотів у ГВЛ ще три, і вони належать до «галицької частини»: «изнемогахоу жажею водною . не бѣ бо воды в нѣ» (стп 738, 1219 р. облога Галича); «Соудиславъ . изнемогахоу гладомъ в градѣ» (771, 1234 облога Галича); «а мы за нь терпимъ . и гладомъ измирае^{мъ}» (стп 837, 1257 р. облога Відня). Усі ці звороти наслідують стилістику хронографічних творів та попередньої руської історіогра-

Згадка утрів у сюжеті про Романа відсилає до статті 1219 р. (стп 738), що розповідає про облогу Галича, де перебував угорський гарнізон, князем Мстиславом Мстиславичем. Між двома статтями спостерігається пряма текстуальна залежність (курсивом).

1255 (стп 830)	1219 (стп 738)
<p>поем же Романъ воя иде днѣ и нощъ . и внезапоу нападшимъ на нѣ . шномоу же не возмогшоу . коуда оутечи . [и възбѣже на комары црѣвая . идеже безаконьи Оугрѣ возбѣгли . бѣахоу] . стоящоу же около его кнѣзю Романоу . [жажею водною . измираючи имъ] . четвертыи днѣ сниде . кнѣзь же . приведе и шѣю си</p>	<p>и побѣдившоу же Мьстиславоу . поиде к Галичю . бившимъ же сѧ имъ ш врата градная . и възбѣгоша же на комары црѣвныя . и ини же оужи възвлачишаса . а фарѣ ихъ поимаша . бѣ бо градъ створенъ на црѣви . шнѣм же стрѣлающимъ . и камение мешющимъ на гражанты . изнемогахоу жажею водною . не бѣ бо воды в нѣ^х . и приѣхавшоу же Мьстиславоу и вдашаса емоу . и сведени быша со црѣви</p>

Розповідь зі статті 1219 р. – це перший і єдиний опис облоги Галича в ГВЛ. І це пояснює появу глоси про «комари» та утрів у статті 1255 р.²⁴ У пункті 5) редактор «галицької» частини зіткнувся з текстом без вказівок на місце дії. Але оскільки вище він вставив уривок про Ізяслава і Галич у цей відрізок хроніки, то, напевно, вважав, що ці події мали відбуватися у Галичі. Це викликало в нього асоціацію з описом облоги Галича Мстиславом Мстиславичем. Слова оригінального тексту «не возмогшоу . коуда оутечи» та «четвертыи днѣ сниде» могли викликати аналогії з уграми, які не мали куди тікати і закріпилися на «комахах» церкви²⁵. Таким чином, редактор «добудував» текст попередника і надав подіям чітку адресу – Галич.

Редакторські вставки не набагато покращили текст пункту 5), він загалом дефектний. Незрозуміло, куди саме прийшов Роман після того, як «иде днѣ и

фії, пор., наприклад з «Історії Іудейської війни» Йосифа Флавія: «(самаряне) **изнемогаша жажею**» («История иудейской войны» Йосифа Флавия: Древнерусский перевод. Т. 1. 417в 33) з ПВЛ «и людѣ **изнемогахоу жажею водною** и предашася» (988 р.).

²⁴ Про походження мотиву оборони з церковних «комар» див.: Толочко А.П. Взятие Киева монголами: источники летописного описания // Palaeoslavica. Vol. 22/2. 2014. Р. 113–115.

²⁵ «Волинський» автор, вірогідно, зрозумів дієслово «сниде» як «спустився [з високого місця чи будівлі]». Втім, у «галицькій» частині ГВЛ «снити» має також значення «вийти / залишити [місто чи країну]». Див. «приде вѣсть Данилоу . во Холѣмѣ боудущю емоу . яко Ростиславъ сошелъ естъ на Литвоу со всеми боары . и сноузники» (Іпат: 777); «вѣсть прия . яко сошли соуть и землѣ Роуское . безбожнии» (Іпат: 788).

нощъ». Передбачалося б, що далі стоятиме назва пункту прибуття князя. Натомість читаємо туманну фразу про напад однієї сторони на іншу: «и внезапно **нападшимъ** на нѣ (Хл: **ня**)». Перед і після цієї фрази явно бракує тексту. Тут двічі вжито множину, тоді як у навколишньому тексті дійові особи представлені в однині (Роман і його анонімний супротивник).

Так само недостатньо інформації після слів «не возмогшоу . коуда оутечи». Подальший текст повідомляє: «стоящоу же **около его** кнзю Романоу». Можна подумати, що «его» означає противника Романа. Однак у ГВЛ конструкції з «около» стосуються не осіб, а населених пунктів, коли йдеться про бойові дії «около» того чи іншого міста:

*и тако придоша к **городоу** . и сташа **школо его*** (1274 р., стп 873);

*вза оу него **Тоуриискъ** . на рѣцѣ . на Немнѣ и села **школо него** поима* (1276 р., стп 874–875).

У нашому випадку логічніше припускати, що «его» означало місто, укріплення або монастир, але назву пропущено.

Тож, як можна помітити, весь пункт 5) створює враження систематичної втрати тексту. Він увесь зітканий з уривчастих фраз:

поем же Романъ воя иде днѣ и нощъ...

и внезапно нападшимъ на нѣ...

шномоу же не возмогшоу коуда оутечи...

стоящоу же около его кнзю Романоу...

четвертыи днѣ сниде...

кнзъ же приведе и шѣю си.

Таку дивну структуру можна пояснити певним дефектом рукопису. Але важливіше інше: «неповнота» оповіді внаслідок механічної втрати тексту могла посприяти внесенню вставки-уточнення про угрів, адже редактору здавалося, що описані тут події відбувалися у Галичі.

Пошук оригінальної структури

Вилучення пунктів 2) і 3) примушує перечитати наступні частини аналізованого нами відрізка ГВЛ. Кінець пункту 1) знаходить безпосереднє продовження в початку пункту 4): «и створи льсть . и предасть ю намы Татаромъ Бакотоу» + «Данило же слышавъ то скорбенъ бѣ». Стає зрозумілою причина скорботи Данила: це не похід Ізяслава на Галич, а повторна втрата Бакоти. Також отримує пояснення ремарка про Лева у пункті 4): «посла сѣа своего Романа . и бояры свои всть на нѣ . **Лва бо преже ѿрадилъ бѣ королеви**». Вона має сенс, якщо перед цим розповідалося про Лева: і справді у пункті 1) Данилові доручення виконував саме він. Ремарка повинна була прояснити, чому князь відправив іншого сина – Романа.

Але проти кого і куди Данило посилав Романа? Звичайно вважають, що проти Ізяслава на Галич. Але визнання пунктів 2) і 3) вставками примушує переглянути це уявлення. Зокрема, виявляється, що пункти 4)–6) є органічним продовженням історії про Бакоту, що починається у пункті 1). Отже, саме до

Бакоти Данило мав відправляти Романа. Своєю чергою, загадковий суперник Данила і Романа, позначений тільки вказівними займенниками у пунктах 4)–6), вірогідно, є Мілеєм. Саме він у попередньому тексті виступає єдиним антагоністом Данила і його синів.

Варто відзначити, що в цьому місці існує важливе різночитання: «Милѣя баскака» (Іпат) або «Милѣя и баскака» (Хл). Вважаємо, що перевагу слід віддати читанню Хл²⁶. Баскак – це посадова особа, яку призначав хан, причому не з числа місцевої еліти. Людина зі слов'янським ім'ям Мілей, вірогідно, мала місцеве походження і навряд чи могла стати баскаком. Баскак не міг спершу бути людиною Данила, а потім «приложитися» до татар. Баскака не можна було привести до князя і віддати під княжий суд, оскільки він відповідав безпосередньо перед ханом²⁷. Отже, якщо Лев і міг захопити баскака разом з Мілеєм, то привести до Данила міг тільки останнього²⁸.

Узяті разом, пункти 1), 4), 5) і 6) утворюють добре структурований зв'язний наратив. Спочатку, після першої втрати Бакоти і зради Мілея, Данило відправляє туди сина Лева. Бакоту повертають, Мілея приводять до Данила, але потім відпускають назад (Лев поручається за нього). Після цього Данило відряджає Лева до Угорщини, до короля. Але Мілей зраджує вдруге. Тоді засмучений князь посилає іншого сина, Романа, залагодити ситуацію. Роману вдається знову взяти в полон Мілея і привести до батька.

Сюжет завершується пунктом 6), який варто розуміти таким чином, що Мілей встиг послати якогось Федора у «Солі», але Лев (прямуючи до Угорщини) спробував його перехопити. В історіографії існує проблема тлумачення топоніму «Солі» (його прямо згадано в ГВЛ тільки один раз): австрійський Зальцбург чи Стара Сіль у Галичині?²⁹ На користь першого варіанту могло би свідчити вживання у ГВЛ прикметника «сольський» у значенні зальцбурзький: «*пискоупъ . Жалошь . Поурьскыи . рекомыи Сольскыи*»³⁰. Проте немає певності, що «соль-

²⁶ Див.: Грушевський М.С. Історія України-Руси. Т. 3. С. 84–85.

²⁷ Див. огляд джерел та інтерпретацій посади баскака: Маслова С.А. Баскаческая организация на Руси: время существования и функции // Древняя Русь: вопросы медиевистики. №1. Москва, 2013. С. 27–40.

²⁸ М. Грушевський вважав «бакотський інцидент» першим походом Куремси (Грушевський М.С. Хронологія подій Галицько-Волинської літописи // Записки Наукового Товариства ім. Т.Г. Шевченка. Т. 41. Львів, 1901. С. 48–49). Однак на це немає підстав: поза вставним фрагментом про напад на Кременець Куремсу тут не згадано, лише просто «татари». Інша річ, що події в Бакоті, коли разом з бунтівним Мілеєм було затримано баскака, могли бути приводом раптового («безъ вѣсти приеха») походу Куремси. Навіть якщо затримання монгольського чиновника не було свідомим актом непокори монголам, а лише прикритим непорозумінням, цього все одно було достатньо для каральної акції.

²⁹ Галицько-Волинський літопис: Дослідження. Текст. Коментар. С. 290.

³⁰ ПСРЛ. Т. 2: 814. Див.: Мартынюк А. «Немци же дивящеся оружию татарскому»: с кем и когда встречался Даниил Романович в Пожони? // Colloquia Russica. Серія I. Т. 5. Краков; Братислава, 2015. С. 151.

ський» був для руського хроніста чимось більшим за прізвисько і що за цим стояли які-небудь знання про Зальцбург. До того ж, австрійське місто значно гірше вписується у географічний і політичний контексти повідомлень про події, що розгорталися у Галицькій землі. Тому другий варіант видається більш прийнятним³¹.

Таким чином, якщо вилучити пункти 2) і 3) як вставки, аналізований відрізок тексту перетворюється на зв'язну історію про боротьбу Данила за Бакоту. У ГВЛ міститься серія сюжетів про Бакоту, які засвідчують увагу автора до цього міста. Перша згадка пов'язана з описом ситуації після монгольського походу 1240–1241 рр. на південну Русь. Бояри почали брати під свій контроль міста і території, тобто прямо порушували владну монополію князя. Зокрема, «Доброслав же вокнажилъся бѣ . и Соудьичъ поповѣ вноукѣ . и грабаше всю землю . и вѣше^д во Бакотоу . все Понизье приа . безѣ княжа повеления»³². У цьому повідомленні Бакота представлена як центр Пониззя, володіння яким означає контроль над усім краєм.

Князю вдалося повернути Бакоту. Втім, невдовзі Кирилові, печатнику Данила, довелося захищати її від князя Ростислава Михайловича – на той момент головного конкурента Данила у боротьбі за Галичину³³. Вираженням перемоги Данила і встановлення порядку стала поїздка князя до Бакоти: «Данилъ же хота оуставити землю . и еха до Бакотѣ и Калиоуса»³⁴. Відрізок тексту, до якого було зроблено вставки про Кременець і Галич, видається останнім з «бакотських» сюжетів ГВЛ³⁵.

***

На основі викладених спостережень можна запропонувати приблизну реконструкцію складу аналізованого відрізка ГВЛ, яким його створював автор «галицької» частини.

1)	приѣхаша Татарѣ . ко Бакотѣ . и приложиса Милѣи к нимѣ . Данилови же пошедшоу на воину . на Литвою на Новѣгородокѣ . бывшую раскалью . посла сѣа си Лва на Бакотоу посла Левѣ дворьского пере ^д собою . изѣѣхавше яша . Милѣя и баскака . и приведе Левѣ . Мѣлѣа шѣю си . и бы ^е паки Бакота . королева шѣа его
----	---

³¹ Стара Сіль – галицьке містечко, відоме з першої половини XV ст. (нім. Salzbork), коли йому було надано Магдебурзьке право. Слід враховувати й насиченість Галицької землі топонімами з коренем «соль».

³² Іпат: 789.

³³ Іпат: 791–792.

³⁴ Іпат: 793.

³⁵ Увага хроніки до Бакоти, вочевидь, впливала з тієї ролі, яку це місто насправді відігравало у першій половині – середині XIII ст. Як показали археологічні дослідження, ця «столиця Пониззя» була великим давньоруським містом, що займав важливе стратегічне значення на дністровському водному шляху (Див.: Винокур І.С., Горішній П.А. Бакота. Столиця давньоруського Пониззя. Кам'янець-Подільський, 1994. 362 с.).

	. потом же сдоумавъ . со сѣмъ и ѿпоусти и . а пороучникъ бы ^ѣ Левъ . яко вѣрноу емоу быти . и паки приѣхавши Татаромъ и створи льсть . и предасть ю паки Татаромъ Бакотоу
4) – 6)	Данило же слышавъ то скорбенъ бѣ ^ѣ . яко в невидѣньи се бы ^ѣ посла сѣа своего Романа . и бояры свои всѣ на нь . Лва бо преже ѿрадилъ бѣ королеви . а самъ ѣха проводить вои свои ^ѣ . ѣдоущоу же емоу . до Гроубешева . и оуби вепревъ шесть . а самъ же оуби и ^ѣ рогатиною . ꙗ . а три . штрочи его . и вдасть маса воємъ на поуть . а самъ помоливса сѣмоу Николѣ и ре ^ѣ воємъ своимъ . аще сами боудоуть Татарове . да не видеть оужасъ во срѣце ваше . шнем же рекшимъ. Бѣ боуди помощникъ ти . створимъ повелѣная т(в)оя поем же Романъ во иде днѣ и ноць . [...] и внезапоу нападшимъ на нѣ [...] шномоу же не возмогшоу . коуда оутечи . [...] стоящоу же около его кнѣзю Роману . [...] четвертый днѣ сниде . [...] кнѣзь же . приведе и шѣю си [...] слѣшав же Левъ . яко Федоръ посланъ ѿ него ко Солеми . и поима со собою слоуги своя . гна по немъ . самъ же оутече . а людне (Хл. дод.: его) поима (Хлебн. дод.: поехалъ бѣ въ оутры)

Більш галицька історія

Близько 1290 р., під час створення архетипу Іпат-Хл, «галицька» частина ГВЛ зазнала редагувань. Вона не існувала у вигляді цілісного кодексу, тож редактору довелося зводити докупи зошити і аркуші і складати в єдину послідовність окремі фрагменти тексту. При цьому він міг доповнювати текст власними дописками, які повинні були надати розрізненим уривкам більшої зв'язності. У такий спосіб до статті 1255 р. було інтегровано два тексти, що містилися з обох боків невеликого аркуша і стосувалися різних подій: підготовки Ізяслава Володимировича до походу на Галич у 1230-х роках та нападу Куремси на Кременець в рамках його походу на Волинь.

Укладач архетипу Іпат-Хл знайшов цим текстам місце на власний розсуд – всередині історії про Бакоту. При цьому він подав уривок про Ізяслава і Галич як органічну частину історії 1250-х років. До дефектного повідомлення про похід Романа Даниловича редактор вставив глосу про угрів, оскільки вирішив, що дія відбувалася у Галичі. При переписуванні у новий кодекс (архетип Іпат-Хл) сюжет про Кременець, уривок про Ізяслава та глоса про угрів увійшли до основного тексту. В єдиному оповіданні було злито два різні епізоди русько-татарських взаємин 1250-х років (бакотський і кременецький) та епізод боротьби за Галич у 1230-х роках.

У результаті розлога історія про Бакоту звузилася до пункту 1), а її решта, пункти 4)–6), перетворилася на історію про Галич. Замість прикордонного конфлікту за Бакоту розгорнулася картина потужного протистояння, за участі бага-

тьох персонажів (Мілей, Андрій, Куремса, Ізяслав), що відбувалося на трьох різних «локаціях». Спершу – інцидент зі зрадником у Бакоті, потім – аналогічна історія в Кременці, і нарешті – захист Галича від підступного Ізяслава. Це уявлення подій знайшло втілення у ремарці редактора про «беззаконних угрів». Водночас ця ремарка, сприйнята за автентичний елемент оповіді, переконала дослідників у тому, що ГВЛ розповідає про боротьбу за Галич у 1250-х роках.

Текст, який історики сприймають за цілісну послідовну оповідь, є результатом редакторської роботи і не відповідає оригінальній композиції твору. Образ і логіка подій, що впливають з наявного тексту, – це інтерпретація книжника кінця XIII ст. Завдяки його старанням у ГВЛ з'явилося чотири згадки Галича за другу половину XIII ст. (у сюжетах про Ізяслава і Войшелка), які не мали під собою фактичного підґрунтя. Історія середини XIII ст. стала більш «галицькою». Але якщо винести ці згадки за дужки, виявиться, що після ультиматуму монголів «віддати Галич» це місто надовго зникає з історії волинського княжого клану.

